

Др Драган К. Николић, редовни професор
Универзитет у Нишу
Правни факултет у Нишу
dnikolic@prafak.ni.ac.rs

ПОЧЕТАК РАДА НА ГРАЂАНСКОМ ЗАКониКУ У КНЕЖЕВИНИ СРБИЈИ*

Сажетак: Рад говори о изради грађанског законика у Кнежевини Србији 1829–1834. године. Аутор износи податке о резултатима рада двају комисија задужених за сачињавање грађанског кодекса – законодавствене и законотворствене и променама у њиховом саставу. Указује се и на поједине контроверзе и нејачне податке које литература јуриса о првим неуспешним радовима на кодификацији грађанског права у Кнежевини Србији.

Кључне речи: Кодификација грађанског права, законодавна комисија, законотворствена комисија, Српски грађански законик.

Први покушај израде грађанског законика у Србији сведочи о почетним законодавним настојањима, дилемама, заблудама и несналажењу једне младе државе и једног класно још увек нераслојеног друштва са различитим, често нејасно дефинисаним, прикривеним и противуречним интересима појединих група. Има довољно разлога да се овај покушај сагледава и у оквирима тада све присутније тенденције да се ограничи самовоља кнеза Милоша и да се преко законодавства створе формални предуслови за шире укључење у робноновчане токове и оних друштвених слојева који нису чинили Кнежеву привилеговану околину. Неуспех овог законодавног подухвата такође има неколико својих позадина; на једној страни је стварна, више пута недвосмислено испољена незаинтересованост кнеза Милоша да Србија добије писане законе, на другој – правничка неуконост чланова Законодателне комисије.

Поступак израде грађанског законика у Милошевој Србији временски се може поделити у две етапе. Прва траје од јуна 1829. године, када на Кнежев

* Рад је презентован на Међународној научној конференцији Правна традиција и нови правни изазови, одржаној 03. и 04.10.2019. године на Правном факултету Универзитета у Новом Саду.

позив Вук Караџић стиже у Крагујевац и постаје члан Законодателне комисије, до почетка 1831. године када је нацрт грађанског законика читан на Скупштини. Све до марта 1834. године, о судбини овога пројекта се ништа не зна. Делатност Комисије оживљава управо тада и по Милошовом налогу посао преузимају министар правде Лазар Теодоровић и Димитрије Давидовић, секретар Кнежеве канцеларије. Убрзо после јануарске скупштине 1835. рад на грађанском закону замире све до 1837. године. У међувремену је Порта издала два за Србију важна Хатишерифа, али одредбе о слободи трговине садржане у Хатишерифу из 1830. године нису могле да задовоље тежње оног друштвеног слоја у Србији који се, у условима Милошевог апсолутизма и бројних злоупотреба његових старешина, залагао за потпуније гарантовану слободу трговине, личну и имовинску сигурност уопште. Овакви захтеви изнети још у Таковој буни 1825. године, поновиће се и у Милетиној бини 1835. године, тако да питање доношења писаних закона, па и самог грађанског законика, остаје трајно актуелно и у последњим годинама Милошеве прве владавине.

Све досадашње анализе друштвеног, политичког и правног поретка Кнежевине Србије недвосмислено показују да је рад на грађанском закону отпочео у условима непостојања чак ни минимума личне и имовинске сигурности становништва. То је само једна од многих особености нововековне правне историје Србије, будући да се грађански законици јављају „пошто су се економско-друштвени односи капиталистичког друштва већ развили и постали доминирајући“¹. У Србији током прве владавине кнеза Милоша, напротив, капиталистички односи били су тек у зачетку, а малобројни крупнији трговци, као ембриони потоње домаће буржоазије, подједнако су далеко од политичке власти и утицаја на државноправно изграђивање земље, колико и обични сељаци. Ипак, чак и тај прилично танак друштвени међуслој, осећа недостатак правних и политичких установа којима би се ограничила Кнежева самовоља, учинио сигурнијим робноновчани промет и убрзао развитака капиталистичких односа у целини. То је било немогуће без правних гаранција слободе уговарања и равноправности страна уговорница, што је у ондашњој стварности Кнежевине Србије било директно супротно прикривеним формама експлоатације становништва, као што су нпр. били кулук и зеленашење.

Кнежев интерес био је да се одржава пређашње стање, па његов пристанак да буде привидан иницијатор и организатор посла око израде грађанског законика може се објаснити као последица друштвеног притиска и стално растућег незадовољства чије би трајније игнорисање могло да озбиљно

¹ Ружица Гузина, „Историјски осврт на карактер и значај Српског ГЗ из 1844. године“, Историјски гласник 1/1949, 28.

угрози Кнежеве позиције. Ма колико јавно изражавао задовољство због рада на законима, кнез Милош је интимно био непоколебљив у уверењу да је „боље владати и управљати без закона, јер онако се – вели – човек веже за хартију па не може да чини ни зла, ни добра“². Да му није било озбиљно стало да се посао израде грађанског законика успешно приведе крају, види се и кроз честе, без стварних разлога промене у саставу Законодателне комисије, кроз стално мењање задужења њених појединих чланова или дозвољавање дугих одсустава члановима Комисије и слично. Политиком тактизирања, кнез Милош је добијао на времену, а само постојање и какав-такав рад Законодателне комисије били су му за почетак довољна одбрана од оних који су га оптуживали за владавину без закона. У прилог одуговлачењу рада на законима објективно су ишле и актуелне спољнополитичке околности у региону, нарочито окончање руско-турског рата 1829. године и ишчекивање примене оних одредби Једренског мировног уговора које су се тицале обавезе Турске да Србији обезбеди и гарантује значајне погодности.

На скупштини у Крагујевцу јануара 1830. године кнез Милош у својој беседи први пут јавно помиње рад на законима.³ Димитрије Давидовић је о томе говорио и руском посланику у Цариграду Рибопјеру током фебруара и марта исте године.⁴ Већ јуна 1830. кнез Милош у руску престоницу шаље једну депутацију да изрази захвалност руском цару за улогу коју је Русија имала код издавања Хатишерифа о самоуправи Србије и да затражи одобрење за српске законе који су, по Кнежевим речима, већ били готови. Рад на грађанском законнику у Србији поменут је и у једном писму француског дипломате; Боа-л-Конт (Bois le Conte) у свом писму од 4. јуна 1834. године у обавештава владу у Паризу да се српски Кнез спрема да Скуштини поднесе грађански законик израђен по угледу на Наполеонов Кодекс.⁵

Највише обавештења о Законодателној комисији добијамо из преписке Вука Караџића. Посебно је значајно његово писмо Јернеју Копитару из децембра 1829. године у којем га извештава да је на Митровдан претходне године био позван у Крагујевац ради писања закона. „Требало је Наполеонов кодекс превести на српски, од ријечи до ријечи, само да се разумије, па ће после Комисија у којој ће он [Димитрије Давидовић] бити секретар изабрати оно што је за Србе, а изоставити оно што није. Против различнога мога представљања остане при томе да се закони могу и морају за 6 мјесеци (од Митрова дне до Ђурђева дне) ласно свршити и по том одма штампати“⁶ Вук

² Вук Караџић, Историјски списи, Сабрана дела, Београд 1969, 236.

³ Михаило Гавриловић, Милош Обреновић, књ. III, Београд 1912, 155.

⁴ М. Гавриловић, 189.

⁵ „Србија у години 1834”, СКА Споменик XXIV, Београд 1894. (писмо француског дипломате Боа-л-Конта министру спољних послова у Паризу од 4. јуна 1834)

⁶ Вукова преписка, књ. I, Београд 1907–1924, 353.

је, по свој прилици, изгледа желео да се што пре ослободи овога посла; изговарајући се породичним разлозима, он се средином децембра 1828. враћа у Беч. У истом писму Вук је забележио и ово: „... а грађанске законе послали у Шабац некоме грчком учитељу, те ји превео тако да се ништа не разумије, а на многим местима цркао би човек од смија читајући његов превод“. Тај грчки учитељ је Георгије Захаријадис, ангажован за превођење Наполеоновог кодекса писмима од 16. фебруара, 1. јуна и 22. јула 1829. године.⁷ О овом преводу се ништа поузданије не зна, чак се не може са сигурношћу утврдити ни ког месеца је завршен, како би се барем знало колико дуго је рађен. Постоји једно писмо Захаријадиса упућено кнезу Милошу у Крагујевац из Шапца 11. јула 1829, за које можемо само нагађати да је можда било пропратно писмо уз превод француског Грађанског законика. „Књигу коју сте мени с налогом да ју преведем послати изволили – пише Захаријадис – узимам себи част и слободу Вам купно с преводом њеним вратити“.⁸

Јуна месеца 1829. године Вук Караџић се враћа у Крагујевац и затиче рад на законима безмало у стању какво је било пре седам месеци. Чланови Законодателне комисије су се већ јула месеца разишли, да би се, у нешто измењеном саставу, поново састали септембра те исте 1829. године. Вук је о томе забележио следеће: „Опет се скупи Законодателна комисија и доведе јој се из Шапца нови писар Лазар Зубан, а уместо кнеза Васе [Василија Поповића] и Радомировића [Павла Радомировића] доведе јој се кнез Лаза Теодоровић и да би свој посао мирније радити могла, премести се у Велики суд. Знајући да оно пређашње није свршено ништа, предложим да се сада у друштву за асталом штилизира, па ако и узиде полако, барем ће се знати шта је свршено сасвим. И почевши тако до конца месеца септемврија [1829. год.] свршимо којекако до половине Грађански закона“⁹. О начину рада Комисије немамо никаквих података осим једне једине реченице у малочас цитираном Вуковом писму: „Оће ли се шта примити или неће, сви смо имали једнаку власт говорити, али како ће се што казати то је био мој особит посао и то сам ја писару диктирао“.

Када је завршена половина нацрта грађанског законика, крајем септембра 1829. године, Вук Караџић због болести прелази у Земун. Поново се враћа у Кнежевину Србију почетком јануара 1830, а Кнез га априла именује и за члана Општенародног суда и за председника Законодателне комисије. Грађански законик рађен је и током читаве 1830. године, али о томе нема сачуваних података. Једино се поуздано може рећи да ни ове године Комисија није радила континуирано, нити у пуном саставу. Нацрт грађанског

⁷ А. Јовановић, „Рад на торжественим законима“, Архив за правне и друштвене науке, књ. VIII, бр. 4, Београд 1909, 257-262.

⁸ Архив Србије, КК XXXVIII-170 (Г. Захаријадис Милошу, писмо од 11.7.1829)

⁹ Исто као у напмени 6.

законика је ипак био готов крајем 1830. године. Обавештавајући Јернеја Копитара о установљењу прве српске штампарије, Вук у писму од 20. фебруара 1831. године пише: „Code Milosch може бити да ће бити прва књига која ће се овде штампати“.¹⁰ Вукова очекивања, међутим, била су преурана. Чак и десет месеци касније, једино му преостаје да о будућим законима, са извесном горчином, забележи ову мисао: „Када ће се штампати и у судове увести то само господар зна.“¹¹ Судаћи по једном писму Јоакима Вујића, нацрт грађанског законика није наишао на подршку када је крајем 1830. године у Крагујевцу читан „у присуству неки отмени сербски лица.“¹²

Може се претпоставити да је даља судбина нацрта грађанског законика била условљена и утиском који је на Милоша оставила поражавајућа критика његове владавине у чувеном Вуковом писму из 1832. године. Кнежево огорчење и гнев према аутору овога писма, лако су се могли у његовој подсвести усмерити и на сам нацрт грађанског законика у чијој је изради Вук живо учествовао. Иначе, непосредан рад Вука Караџића на изради нацрта грађанског законика завршио се још априла 1831, а већ октобра исте године он је напустио Србију.

О осталим члановима Законодателне комисије зна се неупоредиво мање, а за неке је чак спорно и да ли су уопште били њени чланови. Димитрију Давидовићу је Кнез био поверио неке задатке још у припремној фази овог законодавног подухвата. По Вуковим речима, управо је Давидовић био предложио да се преводи баш француски Грађански законик, али се у литератури наилази и на другачија мишљења; позивајући се на сведочење др Куниберта, Алекса Јовановић вели да је Давидовић предлагао Кнезу „аустријске законе који су важили у Војничкој Граници и били сродни и блиски народу у Кнежевини својом простотом и краткоћом“¹³. Претпоставка о аутентичности овакве Давидовићеве иницијативе је мало вероватна, када се има у виду писмо кнеза Милоша написано и послато Комисији 10. априла 1834. године, где сам Кнез вели да је сазнао како су аустријски грађански закони краћи и разговетнији од француских, па предлаже да се и они користе приликом преправке нацрта грађанског законика.¹⁴ Мада је обавио припреме за кодификаторски рад, Димитрије Давидовић није званично био члан Законодателне комисије у првој фази њеног рада. Већ на првој њеној седници 22. јуна 1829. заменио га је Кнежев писар Јован Поповски. Поново ће се Давидовић укључити у рад Комисије тек марта 1834. године.

¹⁰ Вукова преписка, књ. I, 396.

¹¹ И Исто, 336. (писмо Ј. Мушицком од 21.12.1831)

¹² 12 Вукова преписка, књ. III, 754. (писмо од 2.12.1837)

¹³ 13 Алекса Јовановић, „Законодавство Књаза Милоша“, Правда, орган напредњачке омладине бр. 51 од 20. фебруара, стр. 2, Београд, 1907.

¹⁴ Порота, лист за правне и државне науке, Београд 1881, 302 – 303.

Према забелешкама Вука Караџића, чланови Законодателне комисије приликом њеног оснивања, поред Јована Поповског, били су кнез Василије Поповић, кнез Павле Радомировић, прота Матеја Ненадовић и кнез Ђока Протић. Овакав је био састав Комисије јуна 1829. године, а већ септембра долази до промена: у њеном саставу више нису Поповић и Радомировић, а за новог члана је именован кнез Лазар Теодоровић; нови секретар Комисије уместо Јована Поповског постао је Лазар Зубан. Када је кнез Милош априла 1830. именован Вука Караџића за члана Општеноградног суда у Крагујевцу, у састав Комисије улазе још два члана – Сима Михаиловић Слома и Стефан Радичевић. По сећањима Јована Хаџића, састав Комисије био је нешто другачији; он уопште не помиње Поповића, Радомировића, нити проту Ненадовића, али помиње проту Жујовића који се, пак, у Вуковим записима уопште и не помиње као члан Комисије. Нил Попов и Мита Петровић о саставу Комисији говоре другачије и од Вука Караџића и од Јована Хаџића, а Михаило Гавриловић, непомињањем било каквих промена у саставу Законодателне комисије, доприноси стварању погрешног утисак да су једни те исти људи све време радили на првим писаним законима у Кнежевини Србији.¹⁵ Чак и када се имају у виду све ове разлике у историјским изворима и литератури око персоналног састава Комисије, није тешко закључити да кнез Милош за израду грађанског законика није ангажовао нити једно лице које би имало потребна правничка знања. Посматрано с аспекта правне струке, Комисија је, дакле, била чисто лаичка. Ово њено својство не умањује ни чињеница да је својевремено у Карађорђевој устаничкој Србији Вук Караџић радио при ондашњим судовима (магистратима) и у Правитељствујушћем совјету. Мада је неспорно био најугледнији и вероватно најписменији члан Законодателне комисије, Вук Караџић, великан наше и уопште словенске културе, такође није имао правничка знања неопходна за један тако стручан и захтеван посао какав је израда грађанског законика.

Распрострањену у старијој литератури претпоставку да се од Вуковог одласка из Србије октобра 1831. до марта 1834. године није ништа радило на пројекту српског грађанског законика, у сумњу доводи једно писмо Стефана Радичевића упућено кнезу Милошу у Пожаревац 10. августа 1833. године: „Примио сам високо почитајемо налог Ваше Светлости од 9. т.м. Н. 2743 с којим сте ми заповедити благоволели да до повратка Ваше Светлости с пречишћавањем органичког Грађанског закона и с приготовљенијем законодавства готов будем (...)”.¹⁶ Пошто Радичевић у свом писму говори у једнини, можда Законодателна комисија у ово време и није била на окупу, а да је Кнез њега лично задужио да и даље ради на тексту овог нацрта законика.

¹⁵ Јован Хаџић, „Спомени”, Огледало србско I, Нови Сад 1864, 36; Нил Попов, Србија и Русија I, Београд 1870, 251-259; Мита Петровић, Финансије и установе обновљене Србије, књ. I, Београд 1901, 579-583.

¹⁶ Архив Србије, КК XV-1239.

Марта месеца 1834. године Законодателна комисија наставља рад на нацрту законика. Није познато да ли је тада кнез Милош захтевао некакве донуне или прераде. Судаћи по томе што је Комисија послала Кнезу на увид само део нацрта, а имајући у виду да је читав нацрт био завршен још крајем 1830. године, уверљивија је претпоставка да је Кнез ипак био наложио некакво преправљање текста. У прилог томе говори и један необичан детаљ из Кнежевог писма од 10. априла 1834. у којем се он сада Комисији више не обраћа као као „законодателној“, тј. законодавној, већ као „законопоправителној“, тј оној која поправља нацрт законика. Захваљујући једном другом Кнежевом писму написаном десетак дана раније (31. марта 1834), може се понешто сазнати и о самом садржају нацрта грађанског законика. Враћајући Комисији део нацрта који му је био достављен на увид, Кнез љутито негодује због онога што се нашло у нацрту: „С почетка је и којекако, али после је све горе и горе и тако да ја не знам или су ти људи који су те законе писали били пијани, или сасвим луди. О безбрачно рођеној деци трпају све којешта, које ништа не ваља, нити је путно; о насљедију закупили су сила Божија табака писати, а све је којешта и излишно, а што је најгоре, неразговорно, особито о насљедијама успоредних родбина; о поклонима пак и повратку ових при наслеђивању, о тестаментима, тако је ту натрпано много и без разлога, да му се не зна ни краја ни конца. Гдигди опет помешане су речи стране, које нису за разумевање нашега народа (...)“.¹⁷

Историја првог покушаја израде грађанског законика у Србији била би непотпуна ако бисмо изоставили савете и упутства која је у овом писму кнез Милош дао Комисији: „Да се из ових закона изостави све што је год излишно и врло опширно (...) а и на сваки начин закони ваља свагда да буду разговорни и да се о разумевању њиовом парнице не воде (...) Да све стране речи, које саме по себи не могу се знати шта значе, сасвим изоставе и нека траже српске (...) нека најпре у једном члену опишу шта та реч значи, па онда нека о њој и њеном пределу у ком она дејствује говоре (...) Во опште нек на то иду да се из закона тих парнице лако не рађају, нек ствари у њима не заплећу, но без чега може бити нек се изостави.“

Мада је Комисији поставио обимне и дугорочне задатке, кнез Милош на Скупштини у Крагујевцу 1. јуна 1834. године ипак обећава да ће закони ускоро бити готови и да ће се састати Скупштина која ће их усвојити. Понегде се у литератури чак може наћи тврдња (нпр. у поменутом раду Мите Петровића из 1901. године) да је грађански законик усвојен на Срећењској скупштини 1835. године, што никако не одговара историјској стварности. У беседи на овој Скупштини сам кнез Милош је изричито рекао да је дао на још једно прегледање „књигу наши грађански и кривични закона који су се

¹⁷ Исто као у напмени 14.

четири године дана сочињавали и који ће се судовима нашим предписати, да по њима бране правога, а кривом да суде (...) Тиме ће сваки Србин наћи одбрану не у уму судије већ у самом закону.¹⁸

Јован Хаџић у својим „Споменима“ такође открива понешто од садржаја нацрта грађанског законика који је израдила Законодателна комисија. „При прегледању закона – вели Хаџић – особито су нам две ствари у очи пале. Једна се тиче права сопствености или својине, а друга што се тиче права жена и кћери при наследију. Јер, истина да је све поради ова два предмета у целом пространству преведено било из француских закона или је поред тога додано неколико параграфа, којима је право сопствености поречено и права женама и кћерима при наследију окрњена“¹⁹. У свом извештају кнезу Милошу, Хаџић уз остало пише и ово: „Приметили смо да је при обработанију овог предмета Законик Наполеонов (...) не само за основ узет, но да је по већој части од речи до речи на србски преведен, с том разликом што је по нешто на мести изостављено, а по нешто, и то врло мало, другачије придодано. Овај Законик по нашем мњењу за Србе и Србију није. Јер закони из Француског законика преведени јесу закони сасвим страни, за стран народ и просвјешченијем и политичким стањем и наравима и обичајима и склоностима различан од Сербскога, закони у другим обстојателствима и одношенијама написани, следователно за Србље неприлични“ (...) ²⁰

Доласком Јована Хаџића у Кнежевину Србију 1837. године, француски Code civil је напуштен као узор за будући српски грађански законик. Одбацујући један страни законик као прототип, а противно уверавањима која је давао кнезу Милошу да српски грађански законик треба да буде заснован на домаћем обичајном праву, Јован Хаџић се ипак окреће једном другом страном узору – аустријском Грађанском законнику. Ако је у области породичног и наследног права још и било могуће задржати неке обичајне установе, за стварно и облигационо право Хаџић је током израде СГЗ морао да из АГЗ преузима многа готова решења. Нема података о томе да ли је, и у којој мери је Хаџић у свом кодификаторском раду користио и постојећи нацрт Законодателне комисије кнеза Милоша. Сличност, па и идентичност појединих одредаба будућег српског Грађанског законика са решењима која садржи француски Code civil, понајмање могу поткрепити хипотезу о евентуалном и делимичном Хаџићевом ослањању и на Code civil, будући да је својевремено и сам АГЗ одатле био преузео многа тамо постојећа решења.

¹⁸ Новине Србске бр. 5, од 2. фебруара 1835. године

¹⁹ Ј. Хаџић, 132.

²⁰ А. Јовановић, Рад на торжественим законима, „Архив“, књ. XI, бр. 2, Београд 1909, 19.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Писмо Георгија Захаријадиса кнезу Милошу од 11. јула 1829. године, Архив Србије, КК XXXVIII-170
- Писмо Вука Караџића Јернеју Копитару из децембра 1829. године, Вукова преписка, књ. I, Београд 1907 – 1924, 353.
- Писмо Вука Караџића Лукијану Мушицком од 21. децембра 1831. године, Вукова преписка, књ. I, Београд 1907-1924, 396.
- Писмо Стефана Радичевића кнезу Милошу од 10. августа 1833. године, Архив Србије, КК XV-1239.
- Писмо кнеза Милоша Законодатељној комисији од 10. априла 1834, „Порота“, лист за правне и државне науке, Београд 1881, 302 – 303,
- Писмо француског дипломате Боа-л-Конта министру спољних послова у Паризу од 4. јуна 1834, Србија у години 1834. СКА Спомени XXIV, Београд 1894.
- Беседа кнеза Милоша на Скупштини, „Новине Србске“ бр. 5, од 2. фебруара 1835.
- Писмо Јоакима Вујића од 2. децембра 1837. године, Вукова преписка, књ. III, Београд 1907-1924,754.
- Гавриловић М, *Милош Обреновић*, књ. III, Београд 1912, 155.
- Гузина Р, *Историјски осврт на карактер и значај Српског ГЗ из 1844. године*, Историјски гласник 1, Београд 1949, 28.
- Јовановић А, *Законодавство књаза Милоша*, „Правда“, орган напредњачке омладине бр. 51, од 20. фебруара, стр.2, Београд, 1907.
- Јовановић А, *Рад на шоржесивеним законима*, „Архив“, књ. VIII, бр. 4, Београд 1909, 257-262.
- Јовановић А, *Рад на шоржесивеним законима*, „Архив“, књ. XI, бр. 2, Београд 1909, 19.
- Караџић В, *Историјски сјиси*, Сабрана дела, Београд 1969, 236.
- Николић Д, *Рад на грађанском закону у Србији 1829-1835. године*, зборник „Сто педесет година од доношења СГЗ“, Београд: САНУ, 1996, стр. 85-92.
- Николић Д, *Грађански законик, кнез Милош Обреновић и Закоходавна комисија у Србији 1829-1835. године*, зборник „Српски грађански законик:170 година“, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2014, стр. 63-72.
- Петровић М, *Финансије и услове обновљене Србије*, књ. I, Београд 1901, 579-583.
- Попов Н, *Србија и Русија I*, Београд. 1870, 251-259.
- Хаџић Ј, *Спомени*, „Огледало србско“ I, Нови Сад 1864, 36.

*Dragan K. Nikolić, Ph.D., Full Professor
University of Niš
Faculty of Law Niš
dnikolic@prafak.ni.ac.rs*

Early Civil Law Codification Efforts in the Principality of Serbia²¹

Abstract: *This paper is a synthesis of research results stemming from the author's earlier studies on the unsuccessful attempt of drafting the first civil code in the Principality of Serbia in the period from 1829 to 1835. The failure of this codification effort is observed in light of several important historical facts reflecting the relations between Prince Miloš Obrenović and the Legislative Committee. Prince Miloš was indeed the one who initiated the drafting of the civil code, which was to be modelled on the French Civil Code of 1804. Moreover, the Committee membership was appointed by the Prince himself. Yet, in the specific historical circumstances, the Prince's initiative was actually a political move largely forced by the widespread discontent with his autocratic rule without enacting legislation.*

Many indications suggest that Prince Miloš assumed that the public discontent would subdue if he were recognized in the public eye as the one who had established the Legislative Committee for drafting the civil code, and that it would suffice to allow the Committee to embark on the codification work. Yet, Prince Miloš was not genuinely interested in a successful outcome of this project. It is rather symptomatic that the members of the Legislative Committee, which were appointed by the Prince himself, had no legal knowledge and skills for such a serious codification project. On the other hand, Prince Miloš frequently acted on his own accord, kept changing the Committee members without any explanation, allowed frequent interruptions and long periods of inactivity, and granted long leaves of absence to individual members of the Committee. When the Committee finally prepared the draft version of the civil code, Prince Miloš was highly negative and critical about it, and he practically dismissed it altogether. The manuscript of this draft civil code has not been preserved in the historical archives. Bits and pieces of its content may barely be reconstructed, mainly by examining the contents of letters in which Prince Miloš passed his extremely negative remarks and extended his criticism on the draft civil code.

Keywords: *codification of civil law, Principality of Serbia, drafting the civil code, Prince Miloš Obrenović.*

Датум пријема рада: 04.11.2019.

²¹ This paper has been presented at the International Scientific Conference Legal Tradition and New Legal Challenges, held on October 3rd and 4th, 2019, at the University of Novi Sad Faculty of Law.